

Frank Martelan blogi (29.3.2009): MIKSI OLLA MORAALINEN?

Pidin torstaina kolmen tunnin luennon moraalifilosofiasta TKK:lla. Luennon päättyessä ihmisten jo keräillessä kamojaan esitti eräs kuuntelija jotakuinkin seuraavan kysymyksen: "Tässä on nyt puhuttu eri moraaliteorioista ja siitä miten elää moraalinen elämä, mutta miksi ylipäänsä pitäisi olla moraalinen?" Tässä vastaus.

Koska olet moraalinen olento. Siinä kiteytettynä vastaus normaalin (ei-psykopaattisen tai vastaavan) ihmisen kysymykseen, miksi olla moraalinen. Olemme evolutiivisesti muokkautuneet sellaisiksi olennoiksi, jotka tarkastelevat maailmaa moraalista näkökulmasta. Tieteellisissä tutkimuksissa on havaittu, että psykopaatit eivät kykene erottamaan moraalisia ja tavanvaraisia asioita toisistaan, kun taas normaalisti yli kolmevuotiaat lapsetkin pystyvät tekemään tämän erottelun. Vaikka psykopaattien älyllisissä kyvyissä ei muuten ole mitään vikaa, puuttuu heiltä se perusaisti, jolla näemme maailman moraalisesti. Moraalisuuden kuvaaminen ja perusteleminen heille on kuin pyrkisi kuvaamaan punaista väriä syntymäsokealle. Meillä normaaleilla ihmisillä sen sijaan on luontainen moraalista aisti, jonka avulla tarkastelemme maailmaa. Samoin kuin aistimme kuumaa ja kylmää, värittyvät omat ja toisten ihmisten kokemukset mielessämme automaattisesti moraalisesti hyväksi tai huonoiksi.

Moraalisuus ja halu toimia moraalisesti oikein on ihmisen perustarve. Samoin kuin meillä on tarve ruokaan, perusturvallisuuteen ja sosiaaliseen hyväksyntään, on meillä tarve olla moraalisia. Omien tekojen kokeminen oikeutetuiksi, lähimmäisten auttaminen ja oikeudenmukaisuuden halu ovat meihin sisäänrakennettuja ominaisuuksia, jotka löytyvät kaikilta ihmisiltä, joiden geeneissä tai kasvatuksessa ei ole tapahtunut jotakin vakavaa häiriötä. Moraalisesti eläminen on osa ihmisen hyvinvointia, moraalinen vastainen toiminta aiheuttaa sisäisen ristiriidan ja henkistä pahoinvointia. Moraalisen ihmisen henkilökohtainen elämänlaatu on parempi kuin ei-moraalisen. Vaikka moraalinen sisältö vaihtelee kulttuurista toiseen ja vaikka ihminen on mestari itsensä pettämisessä tällä alueella, on moraalisesti oikein toimiminen itsessään ihmisen perusominaisuus. Eläköön hyvän elämän on ihmisen voitava kokea toimivansa moraalisesti oikein.

Moraali on siis itse oma oikeutuksensa. Henkilölle, jolta puuttuu tämä moraalinen vaisto tai kyky, ei oikeastaan voi antaa kuin ei-moraalisia syytä toimia moraalisesti. Voi vedota moraalisen käytöksen hyödyllisyyteen sosiaalisessa maailmassamme, jossa väärintekijöitä rangaistaan, mutta sitä en usko, että moraalisuuden voisi perustella pelkästään henkilön rationaalisuuteen tai vastaavaan vedoten. Moraalisuuden itsensä ulkopuolella ei ole mitään millä moraalisuus voitaisiin aina perustella, mutta onneksi lähes kaikki ihmiset elävät elämänsä moraalisuuden sisällä.

Olet moraalinen olento, halusit tai et. **Dostojevskin** *Rikos ja rangaistus* on klassinen kuvaus henkilöstä, joka pyrkii älyllisesti ylittämään sisäänrakennetun moraalinsa. Raskolnikov joutuu kuitenkin lopulta toteamaan, että hänen sisäinen moraalisuutensa oli sittenkin liian vahva, eikä sitä voi pelkällä järjen viileällä äänellä sivuuttaa. Elämässämme tulee toki myös vastaan paljon tilanteita, joissa tarpeemme olla moraalisia on ristiriidassa jonkin toisen tarpeemme kanssa. Nälkäkuoleman partaalla kiusaukset moraalisen toiminnan hylkäämisestä voivat olla kovat, ja monissa arkisissa valintatilanteissa halumme ja himomme saattavat voittaa moraalisuutemme vaateen. Usein myös onnistumme järkeilemään itsellemme, miksi asia jonka aluksi ajattelimme olevan moraalisesti väärin, ei sitä tässä nimenomaisessa tapauksessa

Pitäisikö meidän huolehtia ympäristöstämme? Millaisen maailman jätämme lapsillemme – millaisen maailman me saamme?

ollutkaan väärin, kun itse sorruimme siihen. Olemme siis valmiita jopa pettämään itseämme, jotta vain voisimme kokea toimineemme moraalisesti oikein. Moraalisuus taistelee elintilasta muiden tarpeidemme kanssa, mutta vaikka pyrkisimme tukahduttamaan tai huijaamaan sitä, yhtä kaikki säilyy se mieleemme perusrakenteissa.

Moraalisuuden oikeutus tulee sisältämme. Omantunnon ääni kertoo meille, miten tulee toimia. Meidän ei ole pakko kuunnella sitä, sen sanoma vaihtelee ihmisestä toiseen ja kykenemme toimimaan sitä vastaan, mutta siellä se kaikesta huolimatta on. Lopulta olennaista ei ole kysyä, miksi toimia moraalisesti, vaan miten vahvistaa meissä jo olevan moraalisuuden merkitystä elämänvalinnoissamme. Yhteisönä ja kasvattajina meidän on tehtävä työtä sen eteen, että tämä moraalinen ääni vahvistuu jokaisen ihmisen sisällä. Ilman huolenpitoa ja huomiotta se voi jäädä muiden tarpeidemme jalkoihin. Jos haluamme moraalisemman maailman ei se synny itsestään. Sen eteen on tehtävä työtä.

Mitä on moraalinen ajattelu ja moraalinen toiminta?